

МОВОЗНАВСТВО

УДК 811.161.2'42:004

Н. Дарчук, д-р філол. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ТРАДИЦІЙНА ЛІНГВІСТИКА – СТРУКТУРНА ЛІНГВІСТИКА – КОМП'ЮТЕРНА ЛІНГВІСТИКА – ТРИЄДИНА СУТНІСТЬ

У статті наводяться міркування щодо взаємозв'язку теоретичної, структурної і комп'ютерної лінгвістики. Наголошується, що разом вони давали і дають знання про мовні системи, процеси та можливість використання мови в різноманітних сферах соціальної діяльності.

Ключові слова: теоретична лінгвістика, структурна лінгвістика, прикладна лінгвістика, комп'ютерна лінгвістика, моделювання.

Як справедливо зауважив Б.Городецький, у лінгвістиці завжди існували три глобальні дослідницькі напрями: теоретичний, описовий і прикладний. Теоретична лінгвістика спрямована на пояснення мовних систем і процесів, описова – на їхній конкретний опис, а прикладна – на їх верифікацію і вдосконалення. Джерелом теоретичної лінгвістики є мовні факти, тому органічне поєднання теоретичної й описової лінгвістики утворює традиційну лінгвістику, яка, з одного боку, протиставляється прикладній, а з іншого – не може існувати без неї, тому що у складі будь-якого власне прикладного дослідження завжди наявні елементи теоретичної лінгвістики, а прикладні дослідження актуалізують нові теоретичні проблеми [2, с. 4].

У прикладній лінгвістиці увага зосереджена на створенні методів вирішення практичних завдань, пов'язаних з оптимізацією використання мови як найважливішого засобу людської комунікації, які ставилися і розв'язувалися задовго до виокремлення цієї галузі знання в самостійну дисципліну, навіть і до формування лінгвістики як науки [10].

В. Звєгінцев метафорично називає теоретичну і прикладну лінгвістику двома королівствами, які є взаємозалежними й існують одне без іншого не можуть, утворюючи симбіоз, що є основою для розвитку будь-якої науки. Тепер у лінгвістиці важко здійснювати теоретичну роботу, не беручи до уваги прикладної лінгвістики – точно так, як прикладна лінгвістика не здатна вирішити жодного скільки-небудь серйозного практичного завдання, якщо не знайдено його теоретичне вирішення [5, с. 27].

Т. Слама-Козаку ставить питання, а чи є взагалі чисто теоретичні і чисто прикладні галузі? І відповідає так: будь-яка галузь лінгвістики має і прикладний, і теоретичний аспект. Компоненти лінгвістичної науки – граматику, словник, стилістику тощо – неможливо розглядати у відриві від прикладної лінгвістики, як і повністю ототожнювати їх. Лексикологічні дослідження спрямовані на створення власне словників, тобто на досягнення прикладних цілей (встановлення значень, етимологій тощо). Прикладні завдання не можуть бути розв'язані без попередніх досліджень теоретичного характеру, які приводять до формулювання загальних принципів, а одержані результати можуть потім використовуватися як вихідні для теоретичних розбудов. Обидва аспекти вивчення мови тісно переплітаються, і лише кінцева мета їх розділяє. Її остаточний висновок: **прикладна лінгвістика – це не те, що прикладається до лінгвістики** [11, с. 23].

Постає питання: що суттєво відрізняє теоретичну і прикладну лінгвістику? Відповідь може бути одна – це **оптимізаційний підхід** до вирішення практичного прикладного завдання, оскільки дослідження підпорядкову-

ється конкретній меті. Наприклад, треба розробити морфологічний аналіз української мови для комп'ютера, щоб автомат приписав будь-якій словоформі її лексико-граматичні і граматичні характеристики. Чи можна скористатися при вирішенні цього завдання тільки теоретичними надбаннями – граматиками української мови, академічними і просто курсом морфології сучасної української мови? Відповідь є однозначною – ні! Тому що ні відміни іменників, ні дієвідміни дієслів, ні структурні класи дієслів, ні лексико-граматичні розряди іменників, дієслів, прикметників не відображають у деталях (конкретно кожної лексеми) всі особливості парадигматики словозмінних частин мови з урахуванням морфології. Теоретичну лінгвістику цікавить опис граматичних категорій із виокремленням граем, морфологічних засобів вираження граем, сполучуваність граем, класифікація лексики за розрядами, особливості синтаксичної ролі кожної частини мови тощо. Зовсім по-іншому це питання вирішується в прикладному (комп'ютерному) аспекті, що пов'язано з його логістикою, суть якої виражається в ієрархічно виконуваних завданнях: сформулювати проблему; розробити лінгвістичний алгоритм; сформувати метамову опису; застосувати метамову у вигляді програми для комп'ютерної реалізації і протестувати автоматичну систему.

Як бачимо, прикладний опис на певному етапі базується на формалізації, свідомому огрубленні модельованого об'єкта. При цьому в прикладних моделях **обов'язково використовуються теоретичні знання, але вибірково**. Вибірковість теоретичних положень не є суб'єктивною, вона зумовлена специфікою прикладної (комп'ютерної) лінгвістики. Тому в дослідженнях, які здійснюються в лабораторії комп'ютерної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, одним із найважливіших є **питання про теоретичні передумови створення комп'ютерної граматики української мови**. (Комп'ютерна граMATика – це системний, строго впорядкований, формалізований, лінгво-статистичний інтегральний опис знакових одиниць певної мови у вигляді структурних моделей, які відбивають та імітують дослідницьку діяльність лінгвіста з необхідною і достатньою аналітикою для виконання завдань штучного інтелекту.) Йдеться про теоретичні положення, з урахуванням яких побудовано прикладну модель автоматичного опрацювання українськомовного тексту АГАТ, розроблену в лабораторії комп'ютерної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Виникає інше питання: чим може бути корисне таке прикладне дослідження для теоретичної лінгвістики? З одного боку, воно стимулює значне розширення і поглиблення знань із граматики – адже в прикладних до-

слідженнях (зокрема, при створенні комп'ютерної морфології) іноді використовується лексика, зафіксована не тільки в тлумачному, але й в іншомовних, термінологічних, частотних, діалектологічних словниках тощо, обсяг якої сягає 200 тисяч і більше лексем. Так, база даних автоматичного морфологічного аналізу української мови стала основою для Граматичного словника української мови [3]. З іншого боку, автоматичний морфологічний аналіз, застосований, наприклад, до текстів Корпусу української мови [mova.info], може дати відповідь на численну кількість питань щодо функціонування певних граматичних категорій, граем, лексем, що в кінцевому рахунку дозволить по-іншому класифікувати мовні факти, створити концептуальні моделі української мови, зрештою, дослідити, як насправді побудована мова.

Відповідь на питання взаємозв'язку теоретичної і прикладної лінгвістики слід шукати в поліфункціональності самої мови. Мова є формою збереження знань про дійсність (епістеміологічна функція), засобом одержання нових знань (пізнавальна або когнітивна функція), основним засобом людського спілкування (комунікативна функція), засобом передавання інформації від мовця до слухача. Ці базові властивості мови узгоджені з потребами й умовами перебігу комунікативної діяльності людини, що становить важливий аспект її соціальної поведінки, оскільки суспільна, у тому числі трудова, діяльність неможлива без обміну інформацією [1; 8].

Терміном "прикладна лінгвістика" сьогодні покривається надзвичайно широкий простір – це все, де потрібні лінгвістичні знання. Особливо слід відзначити ту галузь прикладної лінгвістики, саме виникнення якої становить рису сучасного етапу розвитку мовознавства, – це автоматичне опрацювання мовленнєвої інформації, здійснюване комп'ютером, узагальнено назване "комп'ютерною лінгвістикою". "Спілкування" з машиною, навчання її виконання деяких функцій людського інтелекту висунали вимоги до лінгвістичної теорії, оскільки механізми і процеси спілкування з комп'ютером повинні базуватися на строгому формальному описі у вигляді таких структур, які "вбудовані" в цілісну операційну систему, що виконує задану функцію [2, с. 5]. Так у межах прикладної лінгвістики виокремилася галузь, яка називається "комп'ютерною лінгвістикою", а теорія, яка її забезпечує, – структурною лінгвістикою.

Уточнимо зміст поняття "структурна лінгвістика": це напрямок, який свідомо зосереджує увагу на вивченні структури мов і в цьому зв'язку застосовує ідеї та методи моделювання.

Теоретиком структуралізму був швейцарський лінгвіст Ф. де Сосюр, який розробив важливі положення щодо: 1) системності мови, 2) мови як форми, а не субстанції, 3) парадигматичних і синтагматичних відношень між мовними одиницями, 4) одиниць мови (фонема, морфема, слово, синтагма, тип речення) і одиниць мовлення (звук, або алофон, аломорф, словоформа, словосполучення, речення). І найголовніше, він передбачив науку семіотику – теорію знакових систем і визначив мову як знакову систему, щослужить для кодування і декодування повідомлень. Згодом постулати Ф. де Сосюра (мова як знакова система; мова як форма, а не субстанція; характеристика мовної одиниці через множину протиставлень) виявилися для комп'ютерної лінгвістики базовими при побудові систем аналізу природної мови [12]. З часу Ф. де Сосюра і прибічники структуралізму, і неструктуралісти послуговуються вищезазначеними поглядами на мову і на науку про мову. А це означає, що завдяки структурній лінгвістиці докорінним чином змінилися орієнтири теоретичної лінгвістики, яка

стала на рейки справжньої наукової дисципліни. Як справедливо зауважив В.Звегінцев, у наш час створено правильні залежності між предметом науки і методом науки [5, с. 19]. Усі ці постулати виявилися особливо важливими для комп'ютерної лінгвістики і, як приклад, реалізовані в системі АГАТ української мови: рівність мовної системи ізоморфна рівності модулів аналізу тексту. Розроблені у вигляді серії алгоритмів, формальні процедури, застосовані до українського тексту, приводять до одержання даних про граматику аналізованого корпусу текстів, яка представлена і варіантними (словоформи, морфи, словосполучення), й інваріантними одиницями (лексеми, морфемами, моделі словосполучень) з категорійно-граматичними характеристиками. У результаті виконується головна вимога дескриптивістів: описати структуру мови вичерпно – значить встановити: її елементарні одиниці на всіх рівнях аналізу; класи елементарних одиниць; закони сполучуваності елементів одного й різних класів. Безперечно, техніка аналізу змінилася: перше завдання виконується завдяки автоматичному сегментуванню тексту на речення, словоформи, а база даних морфології заповнюється словоформами, почленованими на квазіоснову і квазіфлексії за відповідними правилами. Класи елементарних одиниць (наприклад, морфем) будуються на основі техніки субституції (заміщення). Закони сполучуваності елементів різних класів знайшли втілення в автоматичному синтаксичному аналізі. А вивчення дистрибуції (головний інструмент аналізу дескриптивістів!) омонімічних класів слів залишився чи не єдиним засобом, який привів нас до бажаної цілі – автоматичного розпізнавання граматичної і лексико-граматичної омонімії.

Отже, у комп'ютерній лінгвістиці знайшла своє відображення найважливіша методологічна основа лінгвістичного моделювання, у якій на вході – текст, а на виході – лінгвістичне індексування текстових одиниць у формі системи лінгвістичних алгоритмів. Практичне вирішення такої прикладної проблеми як автоматичне опрацювання тексту має важливий теоретичний висновок, а саме – це можливість застосовувати формальний апарат до опису природної мови: не можна розпочати технічне вирішення цієї проблеми доти, доки вона не буде вирішена лінгвістично. Оскільки природна мова – предмет вивчення лінгвістики, остільки перше слово належить лінгвістові. Лінгвістична теорія починається з тексту як єдиного даного й намагається прийти до несуперечливого тавичерпного опису цього тексту шляхом аналізу чи послідовного членування: користуючись інструментом лінгвістичної теорії, ми можемо видобути з вибірки текстів знання, які знову можна використовувати щодо інших текстів, і ці знання стосуватимуться не тільки процедур чи текстів, з яких вони отримані, скільки системи мови в цілому [4, с. 277]. Ця ідея була повністю реалізована в комп'ютерній лінгвістиці, а саме при створенні корпусів національних мов, зокрема Корпусу української мови.

Учення Л.Сльмслева про мову як про план вираження і план змісту знайшло також утілення в загальній лінгвістиці – важко зараз знайти наукові дослідження, в яких не зустрічалися б ці терміни. У комп'ютерній лінгвістиці при створенні засобів аналізу тексту акцент робиться саме на плані вираження – зовнішній стороні мови, тобто графічній (у писемному), звуковій (в усному мовленні): хід аналізу формується від плану вираження до плану змісту, хоча результати поки що задовольнити дослідників повністю не можуть – пошуки в цьому напрямку постійно ведуться.

Як відзначав І. Ревзін, спроби протиставити "традиційну" (теоретичну) і "структурну" лінгвістику як дві різні

науки робилася неодноразово. Ці протиставлення відбувалися в основному за такими напрямками: за об'єктом дослідження; за метою дослідження; за ставленням до попередньої лінгвістичної традиції; за методом дослідження [9, с. 45]. Що ж стосується об'єкта дослідження, то він той самий: це природна мова і все, що з нею пов'язане. На зауваження, що об'єкт науки створюється за поглядом на нього – структурна лінгвістика зосереджує увагу на вивченні структури, а традиційна – на вивченні фактів, можна відповісти, що і традиційна лінгвістика не є однорідною теорією.

Але структурна лінгвістика – це не тільки моделювання. Завданням структурної лінгвістики є опис конкретної лінгвістичної реальності, тобто того матеріалу, який підготовлений традиційними галузями науки про мову; моделі є лише допоміжним, проміжним засобом. І в цьому ми вбачаємо наступність наукової традиції. Структурна лінгвістика ні в якому разі не пориває зв'язків із традиційною лінгвістикою, з чого вона починалася. Зараз стає очевидним, що поділ на дві науки: структурну лінгвістику як галузь моделювання і традиційну – як галузь накопичення матеріалу, – є шкідливим для обох галузей. Ізольованість цих галузей загрожує традиційній лінгвістиці гальмуванням у проникненні нових ідей і методів, а структурній лінгвістиці – перетворенням у математичні вправи, які нічого не пояснюють і не приносять ніякої користі ні лінгвістиці, ні математиці [9, с. 46]. І в традиційній лінгвістиці успішно використовувався метод моделювання, завдяки якому накопичено величезний науковий і фактичний потенціал, котрий було одержано завдяки використанню таких типів моделей: компонентних; передбачувальних; діахронічних [1, с. 9].

З іншого боку, у структурній лінгвістиці успішно використовується, крім методу моделювання як провідного, метод класифікаційний, зумовлений конкретним прикладним завданням.

Синтез обох напрямків – традиційного і структурного – цілком виправданий і в проблемі побудови такої граматики, як комп'ютерна, оскільки з використанням комп'ютера виникає необхідність у створенні єдиної лінгвістичної моделі конкретної мови, яка пояснює всі явища, починаючи з фонетичних і завершуючи семантичними (з певними обмеженнями), котра б демонструвала специфіку явищ фонології, словозміни, словотворення, синтаксису словосполучення і синтаксису речення. Сполучаючи синтагматичні з відношеннями парадигматичними як такими, які відбивають системні відношення у мові, узагальнена мовна модель може бути сприйнята комп'ютером, що відкриває нові можливості в дослідженні живої мовної реальності, якою є тексти. Кожний із цих аспектів розроблявся в традиційній лінгвістиці, але в теоретичному аспекті через існування різних шкіл, напрямків, думок лінгвісти іноді не досягають взаєморозуміння, що впливає на результати дослідження, їх трактування. Це абсолютно виключено при створенні метамови опису лінгвістичних явищ у комп'ютерній граматиці, яка покликана дотримуватися принципів повноти, простоти і несуперечливості в описі мовних явищ. Крім того, сучасна структурна лінгвістика, яка є теоретичною базою комп'ютерної лінгвістики, інтегрує всі засоби точного опису мови, розроблені в класичних школах структурної лінгвістики. Отже, вплив структурної лінгвістики на теоретичну є очевидним, як і очевидним є розширення сфери впливу сучасної теоретичної лінгвістики на прикладну. Ми є свідками якісного стрибка в теоретичній лінгвістиці, зокрема появи нових міждисциплінарних предметних галузей: лінгвістики тексту, функціональної лінгвістики, комунікативної лінгвістики, комп'ю-

терної лінгвістики та ін., що підтверджено лінгвістичними дослідженнями, новими ідеями [8, с. 20].

З появою комп'ютера і формуванням у межах прикладної лінгвістики нової дисципліни "комп'ютерна лінгвістика" було уточнено об'єкт дослідження: з "мови самої в собі", який закріпився за прикладною лінгвістикою, на "мову у технічному середовищі" – за комп'ютерною лінгвістикою [6]. У комп'ютерній лінгвістиці сформувався новий кут зору на вивчення мови, пов'язаний із налагоджуванням "взаєморозуміння" в системі "людина-машина-людина", що спрямувало у певне річище лінгвістичні дослідження і сформувало власну відповідну тематику і завдання. Увагу лінгвістів знову було зосереджено на проблемах будови мови, на тому, як мовний механізм діє і які умови для цього потрібні. Комп'ютерна лінгвістика розбудовується на теоретичних принципах системності, цілісності будови і функціонування мови. Можливість моделювання за допомогою комп'ютера широкого кола функцій людської мови перетворює комп'ютерну лінгвістику на полігон різноманітних перевірок глобальних ідей, пов'язаних із будовою людської мови та її функціонуванням. Отже, комп'ютерна лінгвістика має свій власний **об'єкт** ("мова у технічному середовищі"), свій **предмет** (конструктивне пізнання системних принципів будови мови і перетворення їх в електронну субстанцію), свою **теорію** (базові принципи структурної лінгвістики) і свою **практику** (створення лінгвістичних процесорів – систем автоматичного аналізу і синтезу тексту природною мовою).

Як показали численні дослідження, комп'ютерне моделювання мови і мовленнєвої діяльності потребує ґрунтовної теоретичної бази. Для теоретичної лінгвістики ця проблематика є також важливою й актуальною, оскільки вона послуговується цими результатами. Слід розвивати теорію моделей мовного спілкування, теорію лінгвістичної семантики. Надзвичайно потрібними є теорії (особливо для лінгвістичної семантики), на основі яких можна створювати моделі, що піддаються комп'ютеризації.

Важливість взаємозв'язку комп'ютерної і теоретичної лінгвістики підкреслював Ю. Караулов, який зазначав, що завдяки розвитку комп'ютерних технологій існує можливість верифікувати теоретичні лінгвістичні моделі шляхом використання систем автоматичного опрацювання тексту й застосування цих систем для аналізу текстів певної мови. Особливої ваги зараз набувають національні корпуси, які стають полігоном для перевірки наукових гіпотез, джерелом нових мовних фактів. Досвід фахівців із комп'ютерної лінгвістики засвідчив, що найбільш адекватними є системи, лінгвістична модель яких ґрунтується на попередньому корпусному аналізі мовлення. Це визначає стратегічний шлях дослідження в напрямку від емпіричного вивчення структурних та семантичних особливостей певної підмови до побудови лінгвістичної моделі та реалізації її в системі АОТ. Саме тому настанова на практичне використання певної теоретичної моделі стимулює розвиток лінгвістики взагалі. При цьому відбувається уточнення відомих лінгвістичних теорій і формулювання нових, усвідомлення потреби в нових лінгвістичних поняттях, вироблення нових теоретичних концепцій [7].

Масштабність виконуваних завдань дає змогу розширити і поглибити теоретичні знання сучасної лінгвістики й україністики в тому числі. У лінгвістичних процесорах, де реалізується взаємодія "людина-машина-людина", способи і повноту представлення характеристик лексики ще не можна вважати досконалими, тому що, по-перше, комп'ютерна лінгвістика ще тільки вчиться використовувати те багатство інформації, яке здобу-

вається в процесі вивчення природної мови; по-друге, машинні способи представлення лінгвістичної інформації ставлять такі теоретичні питання, які є "білими плямами" в теоретичній лінгвістиці.

Тому на сучасному етапі правильно говорити про триєдину спрямованість усієї лінгвістики. Більше того, саме життя вимагає поглиблення процесів органічного поєднання теоретичних та описових досліджень з прикладними – комп'ютерними.

Список використаних джерел

1. Актуальные аспекты развития прикладной лингвистики / Златоустова Л.В., Королев Э.И., Марчук Ю.Н., Поликарпов А.А. – Вестн. Моск. ун-та. Сер. 9, Филология. – 1989. – № 5. – С. 55-64.
2. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику. Учебное пособие / А. Н. Баранов. – Изд. 2-е, исправ. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 360 с.
3. Городецкий Б. Ю. Актуальные проблемы прикладной лингвистики / Б. Ю. Городецкий // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Радуга, 1983. – Вып. XII. Прикладная лингвистика. – С. 5-23.
4. Граматичний словник української літературної мови. Словозміна (упоряд. Критська В.І., Недозим Т.І., Орлова Л.В., Пузирева Т.К., Романюк Ю.В.). Відп.редактор чл.-кор. НАН України Н.Ф. Клименко. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 760 с.

манюк Ю.В.). Відп.редактор чл.-кор. НАН України Н.Ф. Клименко. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – 760 с.

5. Ельмслев Л. Прологомены к теории языка / Л. Ельмслев // Новое в лингвистике. – М.: Изд. иностр. лит., 1960. – Т. 1. – С. 264-389.

6. Звегинцев В. А. Теоретическая и прикладная лингвистика / В. А. Звегинцев. – М.: Просвещение, 1967. – 338 с.

7. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография / Ю. Н. Караулов. – М.: Наука, 1976. – 356 с.

8. Кибрик А.Е. Очерки по общим и прикладным вопросам языкознания (универсальное, типовое и специфическое в языке) / А. Е. Кибрик. – М.: Изд-во Московского университета, 1992. – 336 с.

9. Ревзин И.И. Современная структурная лингвистика. Проблемы и методы / И. И. Ревзин. – М.: Наука. – 1977. – 266 с.

10. Рождественский Ю. В. Введение в прикладную филологию / Рождественский Ю. В., Волков А. А., Марчук Ю. Н. – М.: Изд-во МГУ, 1987. – 116 с.

11. Слама-Казука Т. Место прикладной лингвистики в системе наук: отношение ПЛ к "лингвистике" / Т. Слама-Казука / пер. О. В. Звегинцевой // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Радуга, 1983. – Вып. XII. Прикладная лингвистика. – С. 23-34.

12. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Ф. Соссюр; Пер. А.М. Сухомина. Под ред. и с примеч. Р. И. Шор. Вводная статья Д. Н. Введенского. – М.: Соцэкгиз, 1933. – 272 с.

Надійшла до редколегії 27.10.15

N. Darchuk, Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

TRADITIONAL LINGUISTICS – STRUCTURAL LINGUISTICS – COMPUTATIONAL LINGUISTICS – TRIPLE INTERCONNECTION

The article offers theoretical views on interconnection of theoretical, structural and computational linguistics. Together they gave and are still giving knowledge about language systems and processes which can be observed and also opportunities how the language can be applied in different spheres of social activity. The theoretical linguistics explain the basics of language systems and processes, the structural linguistics gives understanding how and where it can be applied practically, and computational linguistics verifies theoretical linguistic models by means of applying systems of automated text processing and application of such systems for analysis of texts in chosen language.

Keywords: theoretical linguistics, structural linguistics, applied linguistics, computational linguistics, modeling.

Н. Дарчук, д-р филол. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка, Киев

ТРАДИЦИОННАЯ ЛИНГВИСТИКА – СТРУКТУРНАЯ ЛИНГВИСТИКА – КОМПЬЮТЕРНАЯ ЛИНГВИСТИКА – ТРИЕДИНАЯ СУЩНОСТЬ

В статье излагаются теоретические размышления относительно взаимосвязи теоретической, структурной и компьютерной лингвистики. Подчеркивается, что вместе они дают и дают знания о языковых системах, процессах и возможности использования языка в различных сферах социальной деятельности.

Ключевые слова: теоретическая лингвистика, структурная лингвистика, прикладная лингвистика, компьютерная лингвистика, моделирование.

УДК 291/8 (477) : 303. 687

О. Климентова, д-р филол. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ТЕКСТОВІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙ НА ОСНОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НЕГАТИВНИХ ПОЧУВАНЬ У ПОЗИТИВНІ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ МОЛИТОВ)

Йдеться про парадигму засобів сугестування текстового повідомлення, зокрема емотивну кореляцію. Аналізуються українськомовні молитви, що мають унікальні схеми вербалізації емоцій на основі динамічної трансформації негативних почувань у позитивні.

Ключові слова: молитва, вербальна сугестія, емотивна кореляція, терапевтична дія, патогенний текст.

Важливість кореляції з емоцією у процесах вербальної сугестії постулюється дослідниками всіх різновидів сугестивного мовлення (М. Желтухіна, П. Зник, О. Іссерс, Т. Ковалевська, Л. Компанцева, А. Романов, Н. Слухай, З. Ротар, І.Черепанова та ін.)

Системний аналіз вербалізаторів емоцій у сакральних текстах, і зокрема молитвах, дав змогу виявити дифузний характер їх текстової взаємодії [2; 3]. Емотивна релевантність молитовних текстів різних жанрів засвідчує своєрідне перетікання емоцій. Водночас необхідність верифікації терапевтичних аспектів впливу молитви й перенесення їх в інші комунікативні дискурси потребує поглибленого вивчення емотивного тла молитовного тексту. Проблема емотивної дифузності українськомовних фідеїстичних текстів залишається остаточно не з'ясованою. Це зумовлює актуальність статті. Мета

дослідження – вербально-сугестивний аналіз процесу трансформації емоцій текстовими засобами. Досягнення мети пов'язане з вирішенням таких завдань: 1) дослідити вербалізатори емоцій у молитвах, які релевантні з емоційним негативом; 2) проаналізувати як емотивний модус репрезентується на всіх рівнях текстової організації; 3) з'ясувати вербальні механізми терапевтичних ефектів молитви.

Одним із найбільш міфологізованих ефектів молитви, що до останнього часу не мав наукового пояснення, є її терапевтичний вплив на емоційний стан моляльника. З накопиченням інформації про дію механізмів вербальної сугестії в різних комунікативних дискурсах з'явилася можливість з'ясувати науковими методами й деякі ефекти молитовного тексту.